

תנ"ך

משלים נבחרים

משלי פרק א (ח-ט)

ח שמע בני מוסר אביך ואל תטוש, תורת אמך

ט כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרורותיך:

החכם פונה אל הבן הצעיר ומבקש ממנו לשמוע בקול הוריו ולדבוק בחינוך שהם מעניקים לו. מוסר האב ותורת האם הם מעין (כמו) תכשיטים. תפקיד התכשיטים להוסיף חן ויופי לזה שמתקשט בהם כך גם כללי ההתנהגות שמשמיעים ההורים לבן, עוזרים לו מאוד בחייו ומוסיפים חן ויופי להתנהגותו.

מוסר ההשכל:

צריך לשמוע בקול ההורים, להתייחס ברצינות לדבריהם ולנהוג על פי כללי ההתנהגות שלומדים מהם.

משלי פרק י (א)

א בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו

יש תקבולת ניגודית:

הדלת מביעה את הצד החיובי

הסוגר מביע את הצד השלילי

הבן החכם מביא את השמחה לאביו והבן הטיפש מביא את העצב לאמו. הבן החכם שיושב בחברת אנשים ומשמיע דברי חוכמה מביא שמחה לאביו ונותן לו הזדמנות להתגאות בו בפני כולם. לעומת זאת הבן הטיפש אין לו מקום בין חכמים והוא נשאר עם אמו הרבה זמן בבית, וזה כמו בן גורם לה הרבה צער, כי זו שסובלת מטיפשותו וגם היא האחראית לחינוכו.

מוסר ההשכל:

השתדל להיות בן חכם כדי לשמח את ההורים.

משלי פרק יא (ח)

ח צדיק מצרה נחלץ ויבוא רשע תחתיו

הנושא: הצדיק והרשע.

מעשיו הטובים של האדם הצדיק עוזרים לו בשעת מצוקה ומצילים אותו מן הצרה שנופלת עליו. אלוהים יעזור לו ויציל אותו. ואולי הכוונה כאן ליום הדין שבו ניצל הצדיק מאש הגהנום ואילו הרשע הוא שנשרף בה.

מוסר ההשכל:

השתדל להיות אדם צדיק, כי אלוהים עומד לימינם של הצדיקים.

משלי פרק יב (ג)

ג לא יכון אדם ברשע

ושורש צדיקים בל ימוט:

הרשע לא יוכל להחזיק מעמד וסופו להתמוטט, כי הדרך שהוא הולך בה מובילה תמיד להרס ואובדן. לעומת זאת האדם הצדיק הוא כמו עץ ששורשיו עמוק בתוך האדמה: הוא חזק ויציב ושום רוח לא יכולה להזיז אותו ממקומו.

מוסר ההשכל:

השתדל להיות אדם צדיק והתרחק מדרך הרשע. מעשיו של הצדיק מובילים אותו להצלחה ואילו מעשיו של הרשע מובילים אותו אל הכישלון והאובדן.

משלי פרק יב (טו)

טו דרך אויל ישר בעיניו

ושומע לעצה חכם

הטיפש חושב שהדרך שהוא הולך בה היא הדרך הנכונה, ולכן אינו מוכן לשמוע את עצות האחרים וללמוד מניסיונם, וכמובן סופו לטעות ולהיכשל. לעומת זאת האדם החכם יודע שיש חכמים ממנו והוא שואל בעצתם ולומד מניסיונם.

מוסר ההשכל:

צריך להתייעץ עם האחרים ולא לסמוך על דעתנו בלבד.

משלי פרק יח (יג)

יג משיב דבר, בטרם ישמע

אולת היא- לו וכילמה

אדם שנחפז להשיב על דבר או לענות על שאלה לפני שישמע אותה עד הסוף, נחשב לאדם טיפש, כי ייתכן שלא יהיה שום קשר בין התשובה והשאלה, ובמקרה כזה הוא עלול לטעות ולמצוא את עצמו במצב מביש ומגוחך.

מוסר ההשכל:

צריך להקשיב לדברי הזולת עד הסוף ולהימנע מתגובה פזיזה ומתשובה חפוזה.

משלי פרק כא (יג)

יג אוטם אוזנו מזעקת דל

גם הוא יקרא ולא יענה

מי שסותם את אוזנו כדי לא לשמוע את צעקתו של העני המבקש עזרה טועה חמורה, כי ייתכן שבעתיד גם הוא יזדקק לעזרה של האחרים, ואז, כמובן, אף אחד לא יושיט לו עזרה. כי באותה מידה שהוא נהג עם האחרים, כך האחרים ינהגו עמו. "מידה כנגד מידה".

מוסר ההשכל:

אסור להתעלם ממצוקתם של האחרים. חובתנו המוסרית להגיש עזרה לנזקקים.

משלי פרק כב (ט)

ט טוב עין הוא יבורך **כי נתן מלחמו לדל**

הנושא: האדם הנדיב.

יש תקבולת משלימה.

האדם הנדיב זוכה בברכתם של האנשים וגם בברכתו של אלוהים. כי הוא מונע אוכל מעצמו ומחלק לעניים.

מוסר ההשכל:

טוב להיות אדם נדיב אפילו אם הדבר מחייב ויתור על דברים שהם חיוניים לקיומו.

משלי פרק כ"ב(כב)

כב אל תגזל דל כי דל הוא **ואל תדכא עני בשער**

בשער = בבית המשפט, כי שער העיר היה משמש בית משפט.

הנושא: שוד הדלים וקיפוחם בבית המשפט.

החכם מזהיר את האנשים מפני גזילתו של האדם העני הנחשב בעיניהם לטרף קל שאפשר לשדוד אותו ואין מי שיבוא להגן עליו. כמו כן מזהיר החכם את השופטים ודורש מהם לא לקפח את העני ולא להפלותו לרעה בגלל שהוא עני וחסר הגנה.

מוסר ההשכל:

אסור לגזול בכלל, ובעיקר את האדם העני. ואסור לקפח אותו בבית המשפט, צריך להתחשב במצבו ולשפוט אותו בצדק.

משלי פרק כד (ל-לד)

ל על שדה איש עצל עברתי **ועל כרם אדם חסר לב**

לא והנה עלה כולו קמשונים **כסו פניו חרולים, וגדר אבניוהרסה**

לב ואחזה אנכי אשית לבי **ראיתי, לקחתי מוסר**

לג מעט שנות, מעט תנומות **מעט חבוק ידיים לשכב**

לד ובא מתהלך רישך **ומחסורך כאיש מגן**

הנושא: המצב הקשה שיכול להגיע אליו אדם כתוצאה מעצלנותו.

בקבוצת משלים אלה מופיע מעין סיפור, שבו החכם מספר על כך בעת עוברו ליד שדהו של איש עצל וליד כרמו של אדם חסר רגשות הבחין בקוצים המכסים את הכרם ובגדר ההרוסה. הקוצים והגדר ההרוסה מעידים על כך שהכרם הוזנח על ידי בעליו והפך לשטח הפקר שמותר לאדם ולבהמה לרמוס את אדמתו ולהשחית את מה שיש בתוכו. מצבו זה של הכרם הוביל את החכם למסקנה הבאה:

הכס הגיע למצב הקשה בגלל שבעליו אהב לישון, להתבטל ולשכב באפס מעשה, וכך הוא הפך לאיש שהעוני קשור אליו כאיש מגן. זאת אומרת העוני צמוד אליו כמו שומר ראש הצמוד לאדונו ומלווה אותו לכל מקום שהולך אליו.

מוסר ההשכל :

התרחק מעצלות, כי העצלות מובילה אל העוני והמחסור.

משלי פרק כט (ב)

ב ברבות צדיקים ישמח עם ובמשול רשע יאנח עם

ברבות = בעלותם של צדיקים לשלטון.

יש תקבולת ניגודית.

עלייתם של הצדיקים לשלטון מביאה שמחה לעם, כי שלטון המבוסס על צדק, יושר, שוויון והתנהגות ברוח התורה הוא השלטון שנותן לעם את הרגשת הביטחון, השלווה והיציבות. לעומת זאת כשעולים הרשעים לשלטון העם משמיע קול אנחה (תנה) מרוב צער וזה כתוצאה מהתנהגותם האכזרית של הרשעים. העם הנמצא תחת שלטון הרשעים סובל מקיפוח ומהפלייה ואין לו הרגשת ביטחון.

מוסר ההשכל :

יש לתמוך בצדיקים ולעזור להם להגיע לשלטון ולהתנגד בכל תוקף לעלייתם של הרשעים.

משלי פרק ל (כד – כה)

כד ארבעה הם קטני ארץ והמה חכמים מחוכמים :

כה הנמלים עם לא עז ויכינו בקיץ לחמם

כו שפנים עם לא עצום וישימו בסלע ביתם

כז מלך אין לאבה ויצא חוצץ כולו

כח שממית בידיים תיתפש והיא בהיכלי מלך

שממית = מין לטאה קטנה

הנושא : כוחה של החוכמה

בפסוקים הנ"ל מדובר על ארבעה בעלי חיים הנחשבים לקטנים ולחלשים, ולמרות זאת חוכמתם מרובה.

א) הנמלים : הנמלים הן בעלי חיים קטנים וחלשים ואפשר למעוך אותן ברגליים, אבל למרות זאת הן חכמות ויודעות להתגונן בפני הרעב. הן אוספות את מזונן בעונת הקיץ ואוגרות אותו לעונת החורף. מוסר השכל : מן הנמלים אפשר ללמוד איך לעבוד החריצות ולחסוך כדי להבטיח את פרנסתן בעתיד.

ב) השפנים : השפנים הם בעלי חיים המסמלים את החולשה והפחדנות, אבל בכל זאת הם חכמים. חוכמתם מתבטאת בכך שהם בונים את בתיהם בתוך הסלעים במקום מוגן ורחוק מכל סכנה. מוסר ההשכל : מן השפנים אפשר ללמוד איך לדאוג לשלומנו ולביטחוננו על ידי בחירת מקום מגורים בטוח ומוגן.

(ג) הארבה (الجراد)

כידוע המלך הוא זה שעומד בראש העם ודואג לגיוסם וחימושם של החיילים והכנתם ליציאה למלחמה. אף על פי שאין מלך לארבה, הוא מתקיף את השדות ומשחית את התבואה כשהוא ערוך כצבא, מאורגן ומחולק לגדודים ומחנות. מוסר ההשכל: מן הארבה ניתן ללמוד שבאמצעות ההתארגנות הנכונה ניתן להצליח במשימה.

(ד) השממית (הלטאה)

השממית היא לטאה קטנה ואפשר לתפוס אותה בידיים, אבל גדולתה בכך שהיא יכולה להיכנס לארמונות המלך. היא מצליחה לחדור לכל מקום ואפילו לארמון המלך, וגם לשמור על איזון ויציבות במצבים קשים ורגישים. מוסר ההשכל: מן השממית אפשר ללמוד איך להתנהג בצורה זהירה, שקולה ומחושבת, כדי שנוכל לשמור על קשר יציב עם הזולת.

חשוב מאוד: השליט העומד בראש המדינה צריך ללמוד מארבעת היצורים הקטנים איך לשמור על שלטון תקין וחזק.

מן הנמלים הוא לומד: איך להבטיח כלכלה תקינה לכלל אזרחיה.

מן השפנים הוא לומד: איך להבטיח את שלומה ובטחונה של המדינה על ידי הקמת מבצרים (حصون) וקווי הגנה חזקים.

מן הארבה הוא לומד: איך להקים צבא קבוע מסודר ומאורגן.

מן השממית הוא לומד: איך להבטיח שלטון יציב.

בהצלחה